

АНОТАЦІЇ

Віра Вихрущ, Людмила Ковальчук

Розумова перевтома як наукова проблема в контексті шкільної дієтетики та дидактики кінця XIX – початку XX століття

У статті розглядається проблема перевтоми як чинника, що виникає у процесі пізнання, проаналізовано аксіологію й передумови формування дидактичних знань наприкінці XIX – на початку XX століття в контексті розвитку знань зі шкільної дієтетики та експериментальної педагогіки. Розумова перевтома учнів та причини її виникнення стали важливим предметом вивчення ученими, які прагнули розглядати пізнавальні процеси з огляду на їх психолого-педагогічну природу, як передумову формування фізичного та психічного здоров'я учнів. Надалі саме проблема розумової перевтоми учнів стала причиною розробки теорії уроку та доцільної організації навчальної діяльності.

Ключові слова: аксіологія, втома, перевтома, дидактичні знання, шкільна дієтетика, експериментальна педагогіка.

В статье рассматривается проблема переутомления как фактор, который возникает в процессе познания, проанализировано аксиологию и условия формирования дидактических знаний конца XIX – начала XX столетия в контексте развития знаний по школьной диететике и экспериментальной педагогике. Умственное переутомление учащихся и причины его возникновения стали важным предметом изучения учеными, которые стремились рассматривать познавательные процессы с учетом их психолого-педагогической природы, как условие формирования физического и психического здоровья учащихся. В дальнейшем именно проблема умственного переутомления учеников стала причиной разработки теории урока и оптимальной организации учебной деятельности.

Ключевые слова: аксиология, утомление, переутомление, дидактические знания, школьная диететика, экспериментальная педагогика.

The problem of fatigue, as a factor of the learning process is considered, the prerequisites for the formation of values and didactic knowledge in the late nineteenth – early twentieth century in the context of knowledge from school dietetyky and experimental pedagogy are analyzed. Mental fatigue of students and its causes have become an important subject of study for those scientists, who aimed to examine cognitive processes in terms of their psychological and pedagogical nature, as a precondition of students' physical and mental health. In future, it is the problem of mental fatigue that caused the development of the lesson theory and correct organization of training activities.

Key words: axiology, fatigue, exhaustion, didactic knowledge, school dietetyka, experimental pedagogy.

Олена Кірдан

Погляди професорів університетів на проблему управління вищими навчальними закладами Російської імперії (початок XX століття)

У статті представлено погляди професорів університетів на механізм управління вищими навчальними закладами Російської імперії. Встановлено різноманітність поглядів професорів на функціональні обов'язки та розподіл повноважень у внутрішньоуніверситетській системі управління, виборність посад. З'ясовано, що магістральною ідеєю поглядів ліберальних професорів було повернення до принципів університетської автономії, задекларованих у Статуті 1863 р. Проаналізовано погляди консервативних та демократичних викладачів на розширення університетської автономії.

Ключові слова: управління, університети Російської імперії початку XX ст., автономія, університетський статут, професор, механізм управління вищим навчальним закладом, періодика.

В статье представлены взгляды профессоров университетов на механизм управления высшими учебными заведениями Российской империи. Отмечается множественность взглядов профессоров на функциональные обязанности и распределение полномочий у внутри-университетской системе управления, выборность должностей. Установлено, что магистральной идеей взглядов либеральных профессоров было возвращение к принципам университетской автономии, задекларированных в Уставе 1863 г. Проанализированы взгляды консервативных и демократических преподавателей на расширение университетской автономии.

Ключевые слова: управление, университеты Российской империи начала XX века, автономия, университетский устав, профессор, механизм управления высшим учебным заведением, периодика.

The views of the professors' University concerning control mechanisms in Russian empire are presented. The diversity of professors' views on responsibilities and division of responsibilities in the interuniversity management system, election of posts have been determined. It was found that the main idea of liberal professors' views was to return to the principles of university autonomy declared in the Regulations of 1863 year. The views of conservative and democratic teachers to expansion of university autonomy have been analyzed.

Key words: management, universities of Russian empire in the early twentieth century, autonomy, university regulations, professor, universities control mechanism, periodicals.

Роман Поліщук

Фізичне здоров'я як проблема в історії західноєвропейської педагогічної думки

У статті аналізується рецепція проблеми фізичного здоров'я (фізичного виховання, тіловиховання) педагогічною думкою епох європейського Середньовіччя, Ренесансу, Просвітництва, з'ясовується суспільний і гуманітарний контекст епох, особлива увага звертається на спадщину видатних педагогів Я. А. Коменського, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці та ін. Зазначено, що кожен з цих педагогів та ідеї, які вони висували збагатили та розширили загальні освітні погляди, підкреслюючи важливість фізичного розвитку як основного компоненту гармонійного розвитку особистості. Оцінено внесок викладачів-філантропістів у розвиток даного питання, які створили проект, за допомогою якого формувалися засади педагогічної теорії в Російській імперії за визначенням П. Лесгафта. Підкреслено те, що європейські педагогічні погляди базувалися на принципах гармонійного виховання та особистісного розвитку.

Ключові слова: педагогічна думка, гуманізм, Середньовіччя, Ренесанс, Просвітництво, гармонійний розвиток, природовідповідність, фізичне здоров'я, тіловиховання.

В статье анализируется рецепция проблемы физического здоровья (физического воспитания, теловоспитания) педагогической мыслью эпох европейского Средневековья, Ренессанса, Просвещения, определяется общественный и гуманитарный контексты эпох, особое внимание обращается на наследие выдающихся педагогов Я. А. Коменского, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци и др. Отмечено, что каждый из этих педагогов и идеи, какие они выдвигали обогатили и расширили общие образовательные взгляды, подчеркивая важность физического развития как основного компонента гармоничного развития личности. Оценен вклад преподавателей-филантропистов в развитие данного вопроса, которые создали проект, с помощью которого формировались принципы педагогической теории в Российской империи по определению П. Лесгафта. Подчеркнуто то, что европейские педагогические взгляды базировались на принципах гармоничного воспитания и личностного развития.

Ключевые слова: педагогическая мысль, гуманизм, Средневековье, Ренессанс, Просвещение, гармоничное развитие, природосоответствие, физическое здоровье, теловоспитание.

The reception problems of physical health (physical education, body care) teaching periods opinion of European Middle Ages, Renaissance, Enlightenment, it turns out social and humanitarian context eras are analyzed in the article, particular attention is drawn to the heritage of outstanding teachers J. A. Comenius, John Locke, J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi and others. Each of these teachers their respective ideas naturally expanded and enriched the global educational thought in the preservation and strengthening of physical health, as a fundamental component of the harmonious development of personality. The contribution of teachers philanthropist in the development of the problem, conducted appropriate projection to achieve educational thought in the Russian Empire and its evaluation P. Lesgaft is assessed. It is emphasized that in European educational thought of those ages practiced the idea of harmonious education and personal development.

Key words: pedagogical thought, humanity, Middle Ages, Renaissance, Enlightenment, harmonious development, nature compliance, physical health, body care.

Ірина Федосова

Методологічне забезпечення дослідження історії розвитку вищої інженерно-технічної освіти

У статті встановлено, що методологія – це сукупність загальних принципів, вчення про методи пізнання і перетворення дійсності, які обґрунтовують вихідні регулятивні принципи і способи їх конкретного використання в пізнавальній і практичній діяльності; визначено методологічні підходи: теорія пізнання, системний, феноменологічний, герменевтичний, наративний; виявлено, що здійсненню наукового пошуку сприяли такі принципи: об'єктивності, історизму, науковості, системності, розвитку; обґрунтовано методи дослідження: порівняльно-історичний, порівняльно-зіставний, діалектичний, історико-генетичний, конструктивно-генетичний аналіз, конкретно-пошуковий, логіко-історичний, історико-ретроспективний, метод періодизації.

Ключові слова: методологія, методологічні підходи, принципи, методи дослідження, інженерно-технічна освіта, вищі навчальні заклади.

У статье установлено, что методология – это совокупность общих принципов, учения, о методах познания и превращения действительности, которые обосновывают исходные регулятивные принципы и способы их конкретного использования в познавательной и практической деятельности; определены методологические подходы: теория познания, системный, феноменологический, герменевтический, наративный; обнаружено, что осуществлению научного поиска способствовали такие принципы: объективности, историзму, научности, системности, развития; обоснованы методы исследования: сравнительно-исторический, сравнительно-сопоставимый, диалектический, историко-генетический, конструктивно-генетический анализ, конкретно-поисковый, логико-исторический, историко-ретроспективный, метод периодизации.

Ключевые слова: методология, методологические подходы, принципы, методы исследования, инженерно-техническое образование, высшие учебные заведения.

In the article it has been determined that the methodology is a set of general principles, subject on knowledge and reality transform methods, that grounded the initial regulatory principles and methods for their specific use in the cognitive and practical activity. Methodological approaches such as: the theory of knowledge, systematic, phenomenological, hermeneutic, narrative are defined, revealing that the scientific research had been carried out using the following principles: objectivity, historical, scientific, systematic, development. Some methods have been grounded, among them: comparative and historical, comparative and contrastive, dialectical, historical and genetic, structural and genetic analysis, specific and search, logical and historical, historical and retrospective, the method of periodization.

Key words: methodology, methodological approaches, principles, research methods, engineering and technical education, higher educational establishments.

Наталія Богданець-Білокаленко

Проблема нової української школи у працях Я. Чепіги

Автор у статті звертається до наукових праць репресованого вченого-педагога – основоположника педології в Україні, замовчуваного в радянські часи, Якова Феофановича Чепіги (1875–1938). На основі аналізу праць вченого розкриваються його важливі погляди і пропозиції на виховання дитини в новій українській школі. Посилаючись на думку Я. Чепіги визначено фактори національного виховання. Розкрито сутність поняття «національне виховання». Простежується виховання національно свідомого патріотизму в статтях вченого «Пасинки школи», «Вплив вулиці на виховання дітей», «Бережливість у справі виховання», «Страх і кара: психолого-педагогічний нарис» та ін.

Ключові слова: дитина, виховання, національне виховання, Я. Чепіга.

Автор в статье обращается к научным трудам репрессированного ученого-педагога – основоположника педологии в Украине, замалчиваемого в советские времена, Якова Феофановича Чепиги (1875–1938). На основе анализа трудов ученого раскрываются его важные взгляды и предложения на воспитание ребенка в новой украинской школе. Ссылаясь на мнение Я. Чепиги определены факторы национального воспитания. Раскрыта сущность понятия «национальное воспитание». Прослеживается воспитание национально сознательного патриотизма в статьях ученого «Пасынки школы», «Влияние улицы на воспитание детей», «Бережливость по делу воспитания», «Страх и наказание: психолого-педагогический очерк» и др.

Ключевые слова: ребенок, воспитание, национальное воспитание, Я. Чепига.

The author refers to research papers of Yakov Feofanovych Chepiga (1875–1938), repressed scientist, educator, founder of pedagogy in Ukraine, suppressed in Soviet times. In the bases of analysis of several academic works the author reveals some important views and suggestions concerning education of the child in the new Ukrainian schools. Referring to Chepiga's views, the factors of national development have been determined. The essence of the notion national upbringing has been revealed. The development of national patriotism can be traced in such articles of the scientist as «School stepchild», «Street influence on child's development», «Thrift in education», «Fear and punishment: psychological and pedagogical issue».

Key words: child, education, national education, Y. Chepiga.

Інна Гончар

Концепція морального виховання К. Вентцеля: філософський та педагогічний аспект

Стаття присвячена аналізу концепції морального виховання К. Вентцеля. Виокремлено головні аспекти вчення – філософський та педагогічний. Встановлено, що провідними категоріями моралі в поглядах вченого є розвинені у людини три взаємозумовлених категорії: воля, цілі, гармонія. Представлено визначення К. Вентцелем чеснот. Розкрито бачення педагогом процесу морального виховання, основних його чинників, змісту та методів. Систематизовано погляди вченого щодо ознак сприятливого середовища морального виховання особистості. Розкрито основні аспекти самовиховання соціального оточення.

Ключові слова: моральне виховання, цілі, воля, гармонія, творчість, чеснота, середовище, свобода, особистість, самовиховання.

Статья посвящена анализу концепции нравственного воспитания К. Вентцеля. Выделены основные аспекты учения – философский и педагогический. Определено, что ведущими категориями морали во взглядах ученого являются развитые у человека три взаимообусловленных категории: воля, цели, гармония. Представлена характеристика К. Вентцелем добродетелей. Раскрыто видение педагогом процесса нравственного воспитания, основных его факторов, содержания и методов. Систематизированы взгляды ученого, касающиеся благоприятной среды нравственного воспитания личности. Раскрыты основные аспекты самовоспитания социального окружения.

Ключевые слова: нравственное воспитание, цели, воля, гармония, творчество, добродетель, среда, свобода, личности, самовоспитания.

This article is devoted to the concept analyzes of K. Ventsel's moral education. The main aspects of this concept such as philosophical and pedagogical are determined. It has been established, that the leading categories of morality in the views of the scientist is the development in a person three interrelated categories: commitment, goals, harmony. The definition K. Ventsel's moral traits is presented. The vision of the process of moral education, his major factors, content and methods are presented. Scientific views, regarding the signs of an enabling environment of moral education of the individual, the basic aspects of self-social environment are systematized.

Key words: moral education, purpose, freedom, harmony, creativity, virtue, environment, freedom, identity, self-education.

Зінаїда Гіптерс

Роль виставок в економічній освіті дітей і дорослих на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть

Розглядається історико-педагогічний аспект організації виставок як однієї з форм економічної освіти дітей та дорослих на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть, професійної орієнтації молоді, актуалізується можливість використання історичного досвіду в сучасних умовах. Зазначено, що складовою економічної освіти на західноукраїнських землях означеного періоду були сільськогосподарські (хліборобські) крайові, повітові, шкільні виставки та участь у них дітей, молоді, дорослих. Проаналізовано історико-педагогічні джерела та архівні документи досліджуваного періоду. Встановлено, що в Західній Україні виставки влаштовувалися як з ініціативи громадських культурно-освітніх та господарських товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар», «Народна торгівля», «Ревізійний союз українських кооперативів» (РСУК), «Взаїмна поміч Українського вчительства», так і за рішенням державних освітніх органів.

Ключові слова: виставки, виставкова діяльність, економічна освіта.

Рассматривается историко-педагогический аспект организации выставок как одной из форм экономического образования на западноукраинских землях XIX – первой половины XX веков, профессиональной ориентации молодёжи, актуализируется возможность их использования в экономическом образовании в современных условиях. Отмечено, что составляющей экономического образования на западноукраинских землях отмеченного периода были сельскохозяйственные (хлебопашеские) краевые, уездные, школьные выставки и участие в них детей, молодежи, взрослых. Проанализированы историко-педагогические источники и архивные документы исследуемого периода. Установлено, что в Западной Украине выставки устраивались как по инициативе общественных культурно-образовательных и хозяйственных обществ «Просветительство», «Родная школа», «Сельский хозяин», «Народная торговля», «Ревизионный союз украинских кооперативов» (РСУК), «Взаимна помощь Украинского учительского», так и по решению государственных образовательных органов.

Ключевые слова: выставка, выставочная деятельность, экономическое образование.

The historical and pedagogical aspect of the organization of exhibitions, as one of the forms of the economical education in Western Ukraine regions of the 19th – first part of the 20th centuries and young people professional orientation is taking into consideration, actualizing the possibility of their usage in the economical education under modern conditions. The part of economical education in Western territories of Ukraine were agricultural, district, school exhibitions with the children', youth' and adults' participation. Historical and pedagogical bases and archive documents have been analyzed. In the Western part of Ukraine such exhibitions were organized on the initiative of public cultural and educational societies, such as «Education», «Native school», «Rural host», «Public trade», «Revision union of Ukrainian cooperative societyies», «Mutual help of teaching stuff» and because of the decisions of state educational body.

Key words: exhibition, exhibition activities, economical education.

Наталія Гончаренко

Реальні навчальні заклади в системі середньої освіти Російської імперії (друга пол. XIX – початок XX століття)

У статті розкрито передумови виникнення реальних навчальних закладів, що пройшли складний шлях – від реальних класів, реальної гімназії до реальних училищ. Визначено місце реальних навчальних закладів в системі середньої освіти Російської імперії другої половини XIX – початку XX століття поряд з класичними гімназіями. Проаналізовано законодавчі акти, що конкретно окреслювали параметри системи шкільної освіти і управління нею. Представлено навчальний план гімназій 1804 року та навчальний план за міністерським приписом від 21 березня 1849 року, навчальний план за статутом 1864 року, а також кількість учнів і гімназій в навчальних округах (1808 р.).

Ключові слова: реальні навчальні заклади, система середньої освіти, класичні гімназії, навчальні плани і програми.

В статье раскрыты предпосылки возникновения реальных учебных заведений, которые прошли сложный путь – от реальных классов, реальной гимназии к реальным училищам. Определено место реальных учебных заведений в системе среднего образования Русской империи второй половины XIX – начала XX столетия рядом с классическими гимназиями. Проанализированы законодательные акты, которые конкретно очерчивали параметры системы школьного образования и управления ею. Представлен учебный план гимназий 1804 года и учебный план за министерским предписанием от 21 марта 1849 года, учебный план за уставом 1864 года, а также количество учеников и гимназий в учебных округах (в 1808 г.).

Ключевые слова: реальные учебные заведения, система среднего образования, классические гимназии, учебные планы и программы.

The prerequisites of the non-classical educational establishments' creation that had passed a difficult way from the non-classical classes, non-classical high school to non-classical secondary schools have been revealed in the article. The place of the non-classical educational establishments in secondary education system of the Russian Empire of the late nineteenth – early twentieth century, and the place of the classical high schools has been defined. The legislative acts that specifically outlined the parameters of the school education system and its management have been analyzed. The curriculum of the gymnasium of 1804 and the curriculum of 1849 with ministry orders, curriculum based on the regulations of 1864 and besides the amount of students in the educational districts have been presented.

Key words: non-classical educational establishments, secondary education system, classical high schools, curricula and programs.

Сергій Татаринів

Взаємовідносини земських установ та церковно-приходських шкіл Бахмутського повіту в XIX – на початку XX ст.

У статті досліджується розвиток і особливості функціонування системи церковно-приходських шкіл та діяльність земських органів самоврядування з розвитку початкової освіти Бахмутського повіту в XIX – на початку XX ст. З'ясовано внесок земства в підвищенні освітнього рівня населення. Представлено наповнюваність окремих церковно-приходських шкіл Бахмутського повіту (1862 р.), дані про наповнюваність церковно-приходських шкіл з навколишніх сіл Бахмуту, а також диференціація учительських кадрів Бахмутського повіту за розміром річних окладів у 1904–1905 рр.

Ключові слова: повіт, земські збори, священник, освіта, приходська школа.

В статті досліджується розвиток і особливості функціонування системи церковно-приходських шкіл і діяльність земських органів самоуправління по розвитку начального образования Бахмутського уезду в XIX – початку XX в. Виявлено внесок земства в підвищення освітнього рівня населення. Представлено наповнюваність окремих церковно-приходських шкіл Бахмутського уезду (в 1862 г.), дані про наповнюваність церковно-приходських шкіл з оточуючих сіл Бахмута, а також диференціація вчительських кадрів Бахмутського уезду по розміру щорічних податків в 1904–1905 рр.

Ключові слова: уезд, земские собрания, священник, образование, приходская школа.

The development and characteristics of the system of parish schools and the activities of zemstvos autonomous bodies on the development of primary education in Bakhmutsky district in the XIXth – early XXth centuries is analyzed in the article. The contribution the zemstvo in the point of increasing educational level of people is figured out. The parish school complement in Bahmut districts is presented together with the information about the complement of parish schools in other villages, and the differentiation of teaching personnel, paying attention to the rate of payment in 1904–1905.

Key words: district, zemstvo assembly, priest, education, parish school.

Ірина Білецька

Становлення іноземної освіти в США (XVI–XIX століття)

У статті, на основі аналізу вітчизняних та американських наукових джерел, розкривається історія становлення іноземної освіти в середній школі США в XVI–XIX столітті, обґрунтовуються чинники, які вплинули на використання певної іноземної мови в тому чи іншому штаті. Встановлено, що система освіти у США на початку XX століття все ще не повністю задовольняла потреби економіки, тому педагоги намагалися шукати нові, більш ефективні способи її організації.

Ключові слова: іноземна освіта, США, історія становлення, середня школа.

В статті, на основі аналізу вітчизняних та американських наукових джерел, розкривається історія становлення іноземної освіти в середній школі США в XVI–XIX столітті, обґрунтовуються чинники, які вплинули на використання певної іноземної мови в тому чи іншому штаті. Встановлено, що система освіти у США на початку XX століття все ще не повністю задовольняла потреби економіки, тому педагоги намагалися шукати нові, більш ефективні способи її організації.

Ключові слова: іноземна освіта, США, історія становлення, середня школа.

In this paper, by analyzing the domestic and American scientific sources revealed formation history of foreign language education in U.S. high school in XVI–XIX century justified the factors that influenced the use of a particular foreign language in a particular state. It has been determined that the system of education in the USA at the beginning of the XX century had not satisfy economical need, as teachers tried to search new and more effective ways of its organization.

Key words: foreign language education, the U.S., the history of development, high school.

Оксана Кравченко

Культурно-просвітницька діяльність театральних студій Пролеткульту

У статті на основі вивчення матеріалів з культурно-творчої діяльності Пролеткульту охарактеризовано зміст і спрямованість театральних студій, виявлено особливості клубної театральної роботи та її виховне значення (формування світогляду робітничої маси на позиціях класової самосвідомості та переосмислення старих цінностей та вироблення нових, ліквідація художньої безграмотності, сприяння у розвитку творчої самодіяльності) в контексті культурно-просвітницької діяльності періоду 20–30 рр. XX ст.

Ключові слова: культура, Пролеткульт, виховання, театральні студії, пролетаріат, клубна робота.

В статті на основі вивчення матеріалів із культурно-творчої діяльності Пролеткульту охарактеризовано зміст і спрямованість театральних студій, виявлені особливості клубної театральної роботи та її виховне значення (формування світогляду робочої маси на позиціях класової свідомості та переосмислення старих цінностей та вироблення нових, ліквідація художньої неграмотності, допомога в розвитку творчої самодіяльності) в контексті культурно-просвітницької діяльності періоду 20–30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: культура, Пролеткульт, виховання, театральні студії, пролетаріат, клубна робота.

In the article on the basis of study of materials from in a civilized manner-creative activity of Prolet cult maintenance and orientation of theatrical studios are described, the features of club theatrical work are educed and the educator value (forming of world view of working mass is on positions of class consciousness, liquidation of artistic illiteracy, assistance in development of creative independent action) in the context of in a civilized manner-elucidative activity of period 20–30 XX of century.

Key words: culture, Prolet cult, education, theatrical studios, proletariat, club work.

Роман Пахолок

Особливості організації середньої ланки чоловічої освіти у західноукраїнських гімназіях (XIX – перша третина ХХ ст.)

У статті розкрито процес організації середньої ланки чоловічої освіти у західноукраїнських гімназіях (XIX – перша третина ХХ ст.). Проаналізовано основні зміни в навчальних планах; підручники, за якими навчалися юнаки; методику викладання окремих гімназійних предметів. Виокремлено особливості організації навчального процесу в чоловічих середніх навчальних закладах.

Ключові слова: чоловіча освіта, західноукраїнські гімназії, особливості, навчальні плани, підручник, навчальні предмети, мова викладання.

В статті раскрыт процесс организации среднего звена мужского образования в западноукраинских гимназиях (XIX – первая треть XX в.). Проанализированы основные изменения в учебных планах; учебники, по которым учили юношей; методику преподавания отдельных гимназических предметов. Выделены особенности организации учебного процесса в мужских средних учебных заведениях.

Ключевые слова: мужское образование, западноукраинские гимназии, особенности, учебные планы, учебник, учебные предметы, язык преподавания.

The article describes the process of middle-level education, as an example of male Western schools of XIX – the first third of the twentieth century. The basic changes in curricula, textbooks, which trained young men, some methods of teaching high-school subjects are analyzed. The author determined the features of the educational process in male secondary schools.

Key words: male Education, Western High School, features, curricula, textbooks, articles, language teaching.

Ірина Петухова

Застосування методів психолого-педагогічної діагностики в установах соціального виховання

У статті розглядається діяльність закладів соціального виховання, у практиці яких використовувалися методи психолого-педагогічної діагностики. Простежено практику впровадження тестування у досвідно-педологічних станціях (Київська, Дніпропетровська, Харківська, Одеська); лікарсько-педагогічних кабінетах, дитячих будинках для неповнолітніх правопорушників, дитячих містечках. Проаналізовано складові комплексного педологічного дослідження індивідуальності вихованців дитячого містечка «Ленінське». Визначено спектр тестових методик, на основі яких здійснювалася діагностика емоційної, інтелектуальної сфер, динаміки працездатності.

Ключові слова: заклади соціального виховання, досвідно-педологічні станції, лікарсько-педологічні кабінети, дитячі будинки для неповнолітніх правопорушників, дитячі містечка.

В статье рассматривается деятельность учреждений социального воспитания, в практике которых использовались методы психолого-педагогической диагностики. Отслежена практика внедрения тестирования в опытно-педагогических станциях (Киевская, Днепропетровская, Харьковская, Одесская), учебно-педагогических кабинетах, детских домах для несовершеннолетних правонарушителей, детских городках. Проанализированы составляющие комплексного педагогического исследования индивидуальности воспитанников детского городка «Ленинское». Определен спектр тестовых методик, на основе которых происходила диагностика эмоциональной, интеллектуальной сфер, динамики работоспособности.

Ключевые слова: учреждения социального воспитания, опытно-педагогические станции, учебно-педагогические кабинеты, детские дома для несовершеннолетних правонарушителей, детские городки.

This paper deals with the activities of institutions of social education, which is used in the practice of the methods of psychological and educational assessment of personality. It traces the practice of introducing testing experiential and pedagogical point (Kiev, Dnepropetrovsk, Kharkov, Odessa), medical and pedological rooms, children's homes for juvenile offenders, playgrounds. The complex of pedological study individual foster children camp «Lenin», including tests to determine the emotional, intellectual fields and the dynamics of performance of pupils is determined.

Key words: social education institutions, experiential and pedological stations, medical and pedological rooms, children's homes for juvenile offenders, children of the town.

Устав С.-Петербургского и Московского обществ грамотности 12-го марта 1896 года (До історії перших товариств грамотності: Московського та С.-Петербурзького. Публікація Людмили Войтової)

Представлено маловідомий документ – Статут перших товариств грамотності – Московського та Санкт-Петербурзького, що певною мірою дає змогу уявити мету, завдання, особливості діяльності цих комітетів. Здійснено аналіз наведеного Статуту, що свідчить про об'єднання громадськості для поширення грамотності серед населення.

Ключові слова: просвітницько-педагогічні організації, Московський та Санкт-Петербурзький комітети грамотності, статут, народна освіта.

Представлен малоизвестный документ – Устав первых обществ грамотности – Московского и Санкт-петербургского, что в известной мере дает возможность представить цель, задание, особенности деятельности этих комитетов. Осуществлен анализ приведенного Устава, который свидетельствует об объединении общественности для распространения грамотности среди населения.

Ключевые слова: просветительско-педагогические организации, Московский и Санкт-петербургский комитеты грамотности, устав, народное образование.

The little known document – the Charter of the first literacy society (Moscow and St. Petersburg) that to some extent give the opportunity to think over the purpose, objectives, and peculiarities of these societies' activity is presented. The analysis of the Charter, affirming the community association to spread literacy among the population has been made.

Key words: educational and pedagogical societies, Moscow and St. Petersburg Literacy Committee, charter, public education.

Положение об учебных округах Министерства народного просвещения (25 июня 1835 г.) (Про попечительські ради як органи державно-громадського управління навчальними закладами. Публікація Оксани Герасименко)

Подано маловідомі нормативні документи Міністерства народної освіти – «Положение об учебных округах Министерства народного просвещения» (1835) та «Положение о советах при попечительских учебных округах» (1860), що дало змогу виявити мету та напрями діяльності попечительських рад як органів державно-громадського управління навчальними закладами.

Ключові слова: попечительські ради, навчальні округи, попечителі, навчальні заклади, державно-громадське управління.

Поданы малоизвестные нормативные документы Министерства народного образования – «Положение об учебных округах Министерства народного просвещения» (1835) и «Положение о советах при попечительских учебных округах» (1860), что дало возможность обнаружить цель и направления деятельности попечительских советов как органов государственного управления учебными заведениями.

Ключевые слова: попечительские советы, учебные округа, попечители, учебные заведения, государственно общественное управление.

The little known regulations of the Ministry of Education have been presented, among them «Regulations about the educational districts of Ministry of Public Education» (1835) and «Regulations about the councils under the trustee educational districts» (1860), which helped to identify the goals and directions of trustee councils' activity, as the organs of state and public administration by educational institutions.

Key words: trustee councils, educational districts, trustees, educational institutions, state and public administration.